

ԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆՇԱՆԱԿՈՒՆԵՅԱԼ Օգնական Բարեկարգչին եկեղեցեաց Նախիջևեանի Արժանապատիւ Տէր Նիկողայոս քահանայն Սաղիմեան, որ եւ գրուեցաւ Գործակալ եկեղեցեաց Գիւղօրէիցն Նախիջևեանի :

Հոկտեմբերի 23. — Ըստ վկայութեան միա-
բան քահանայից Մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ
Լուսաւորչին Նախիջեւանի, եւ ըստ խնդրոյ
ումանց ի մեծապատիւ Ժողովրդականաց Նոյն
եկեղեցւոյ, հրաման արուեցաւ Ոսկերչեան
Կարապետ եւ Սարգսեան Մարգար դպիրնե-
րուն ուրար ձգելու եկեղեցւոյ մէջ:

— Մոսկուայի Հոգեւորական կառավարութեանը Անդամ Արժանապատիւ Տէր Յարութեանը

Թիւն Աւագ քահանայն Կէօքչէեանց, ըստ
խնդրոյ եւ ըստ առաջարկութեան Վոեմա-
փայլ Հոգաբարձունին եկեղեցեաց Հայոց որ
ի Մոսկուա եւ ի Փեթերպուրկ՝ Ազա Խաչա-
տրոյ Յովակիմեան Լազարեանց, ընդունեցաւ
Վեհափառ Կաթողիկոսէն ականաւորաւ Խաչ
պարանոցի :

ᄃ ᄆ ᄇ ᄈ ᄉ ᄊ ᄋ ᄌ ᄍ ᄎ ᄏ

ՄՐԲԱԶԱՆՆ ՏԵԱՌՆ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՐԿԱՅՆԱՐԱԶՈՒԿ ԱՐԴԱՌԹԵԱՆՅՑ

4. U. V. 6

ՀՈԳԵԻՈՐ ԳԱՏՍՐԱՆԻՆ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ.

ԾԱՌԱՅ ԷԼԵԳԻՐՈՐԴ

Վասն արդեանց Լուսանկար մօրս մերոյ արքոյ
Արքոռոյն Էջմիածնի, Վանիցն, եւ Առաջնորդին :

Արդիւնք տրոյ Արոտոյն եւն աշտոփիկ.

U.

Յառաջին ժամանակն, մինչ Տեառն ողորմութեամբ ի մեռած աշխարհի եաք, եւ չեաք ցրուեալք ի զանազան իշխանութիւնս, ի Լոսսաւորչէ անտի զոյր սովորութիւն, որ Սրբազան Հայրապետքն մեր, երեք տարին մի անգամ, ըստ բոլոյ սուրբ երրորդութեանն, ելանէին յամենայն վիճակս Հայաստանեայց անձամբ անձին, եւ շրջէին ի մեջ հաւատացելոցն. հաստատէին զխախտեալ կարգսն, եւ ի բաց բառնային զեկամոռտ կարգսն ապականութեան, երէ ուրեք գտանիւր. եւ զսահմանեալ հասս եւ իրաւունս սուրբ Լոս

ճառորդին եւ որդւոց իւրոց առնուելն ի պէտս շինութեան
Հայրապետարանին, այսինքն է սուրբ Աբրահոյն Էջմիածնի,
որպէս ժառամբ ցուցանեն մեզ նախնի սահմանադրու-
թիւնքն եւ կարգքն մերս սրբոյ եկեղեցւոյ: Իսկ մինչ ազգք
մեր վասն մեղաց սփռեցան ընդ ամենայն աշխարհ ի զս-
նազան իշխանութիւնս բռնակալաց, եւ անկաբեղի եղեւ
նոցա կատարել այս գործ եւ սպարտաբորոքիւն, տահմա-
նեցին զփոխանորդս, զորս եւ *Նաիրակն* անուանեցին,
որք ըստ վերոյ բռնոյն՝ նոքա շրջեսցին ամենայն ուրեք,
եւ զսահմանեալ կարգսն հաստատուին պահեսցեն: Վասն ու-
րոյ՝ զոր ինչ պատիւ *Նաիրակացն* այնոցիկ տան ամենայն
ուրեք, այն ամենայն պատկանի Սրբազան Հայրապետացն
սրբոյ Աբրահոյն, ըստ որում փոխանորդ են նոցա: Վասն ու-
րոյ եւ սոքա ունին ընդհանուր իշխանութիւն ամենայն ու-
րեք ի վերայ կարգաց եւ սահմանաց եկեղեցւոյ խօսել, եւ
վրէժխնդր եւս լինել:

գիտեմ յուսմէ՝ առին զայն իշխանութիւնն, եւ կամ զմը խանգարեալ կարգ նորոգեցին, եւ ոյց եկամուտ դառնութեանց եւ պղտորութեանց եղևն պարգիւք եւ մաքրիւք, եւ կամ ի վերայ որոց անձանց դառնացան եւ խռովեցան։ Իսկ երբ անուամբ սուրբ տեղեաց եւ դամբարանաց առին համարձակութիւն, նոքա բարեկարգութեանց են խնդրիւք եւ ոչ խանգարմանց։ Եւ մինչ ոչ են դատաւորք ընդհանուր եկեղեցւոյ, այլ կառավարիւք մասանց նորին, որոց աղագաւ եւ խնդրողք ողորմութեանց, ուրեմն անմարք է առն մուրացկանի խտտութեամբ եւ իշխանութեամբ վարիլ առ այն, յորմէ զողորմութիւնս մուրայ։ Թողցուք մեռելոց քաղել զմեռեալս իւրեանց, եւ զդատաստան նոցա Աստուծոյ բողոքք ի դատել. որք ոչ զաղարին ի խռովութիւնս մուծանելոյ յանարատ առազաստ հարսինն Քրիստոսի։

Բ.

Այլ երբ վերոգրեալ նուիրակն իցէ յատուկ եւ կամ նոյն ինքն Առաջնորդն, որպէս այժմ մեք, հարկ է ժողովրդեան ընդունել զնա իբրեւ զփոխանորդ Սրբազան Հայրապետին եւ կամ զնոյն ինքն, եւ ոչ երբեք ներհակիլ եւ հակառակ կալ նմա ի բանս եւ ի գործս. եւ պարտին տալ զսահմանեալ հարկս հոգեւորս, այսինքն գնուիրակութիւնս յերեք տարին մի անգամ, իւրաքանչիւր անձն յատուկ յատուկ, որքան եւ յօժարեսցի եւ ի սրտէ իւրմէ ըղխեսցի. զկտակս, զխոստմունս, զհոգեբաժինս յամենայն ննջեցելոց, քէ կտակ եւ խոստմունք ունիցի եւ քէ ոչ. երբ այլոց վանիցն տան եւ քէ ոչ, սուրբ Աբողոյն էջմիածնի հարկաւոր է եւ պիտոյ է տալն։ Նաեւ զքառասնիցս, զժամուրջս, զգանձանակս, զյատուկ յիշատակիս յետ աւարտման նուիրակական գործոյն. որ հարկ է նուիրակին ծանուցանել ժողովրդեանն, քէ տան քէ ոչ. զի այսմ հարկ ոչ գոյ, երբ ոչ յօժարութիւնս. զամենայն հասս եւ իրաւունս եւ կողոպուտս զինաւորաց, աղքատաց, երեցփոխաց, դատաւորաց, ժամակոջաց եւ այլոց այսպիսեաց. եւ նա կարող է օրհնել զտունս մեծամեծ իշխանաց եւ քահանայից խաչիւ եւ աւետարանաւ։ Նաեւ զինչս անյիշատակաց. զորս նշանեալ ենք ի գլուխս կանոնաց եկեղեցականացն կառավարութեան ի ԺԷ, ԺԳ եւ այլ գլուխս։

Գ.

Նաեւ յորժամ Առաջնորդ որ վախճանեսցի ի քաղաքի աստ եւ կամ յաջորդ նորին, նոցին ամենայն ինչքն, դրամ, զգեստ, հոգեւոր եւ մարմնաւոր, լրիւ պարտի հասանել ի սուրբ Աբողոն։ Առ այս մի ոք ձեռնածգիցէ, այլ հոգեւոր Դատարանի մերոյ եղեալ դատաւորքն պարտին զրել եւ կնքել, եւ զգիրն առ Սրբազան Կաթողիկոսն առաքել. որպէս նա հրամայեսցէ՝ այնպէս արասցեն։ Իսկ քաղաքի ընդդէմ այսմ՝ ինքեանք մնան պարտական Աս-

տուծոյ։ Բայց երբ վախճանեալ Արքեպիսկոպոսն եւ կամ վարդապետն կտակեալ ինչ իցեն ի կենդանութեանն եւ կամ խոստացեալ ուրուք ինչ ճշմարիտ վկայիւք, այնց կատարումն տայցեն։

Հասկ Վանիցն եւ այսոքիկ.

Ա.

Զկտակս, զխոստմունս, զհոգեբաժինս, քէ կտակ եւ խոստմունք ունիցի եւ քէ ոչ, զգանձանակս, զկողոպուտս երկկանանց, երեք եւ չորրորդ, ուխտաւորաց, եւ զնուէրս, այս է զխուսկ, զմոմ, զձէք, զդրամ, եւ զայլս այսպիսիս յատուկ նուէրս։ Գիւղորէից պողին, այսինքն ի կալէ եւ ի հնձանէ զցորեան, զգինի եւ զամենայն ինչ, իւղ, պանիր, բանջար եւ այլն, զորս եւ տասանորդս կոչեմք. ըզհինգ նաւակտեաց մատաղսն ամենայն, որ կանոնական հրամանաւ պարտին ի վանսն կատարել, եւ ամենայն ուրեք՝ ուր արջառ, այսինքն եզն եւ կով մատաղ առնիցեն՝ նոցա մօրքին ընդ կրծոցն, եւ զամենայնսն եւ զարդիւնս զայսոսիկ պարտի Առաջնորդն տիրել եւ ըստ հարկաւորութեան վանիցն ի գործ ածել։ Նմանապէս եւ միաբան վարդապետաց, արեղայից եւ անյիշատակ մշակաց եւ միաբանից ինչքն՝ զոր ինչ ունիցին։ Նաեւ որքան սրբութիւնք գոն, նշխարք սրբոց մարտիրոսաց, եւ կամ սուրբ նշանք, երբ վանքն Աստուծով հաւատեսցի, պարտին ի նա լինել. սուրբ խաչն եւ փրկիչն քարեայ եւ այլ մասունք սրբոց. եւ միւս մնացեալքն ի յաւագ եկեղեցին՝ ուր Առաջնորդն է։ Եւ երբ վանքն ոչ հաստատեսցի, ամենայն սրբութիւնն պարտին ի յաւագ եկեղեցին լինիլ, ուր Առաջնորդն է. եւ կամ ուխտաւորաց գնուէրս ըստ վերոյ ամենայն մոլիցն՝ պարտին հասանել Առաջնորդին. եւ Առաջնորդն եւ կամ ի նմանէ կարգեալ յաջորդն՝ պարտին զգիրս յիշատակաց մոլից եւ ելից պահել, եւ զմիաբանսն խնամօք եւ երկիւղիւ կառավարել ըստ օրինի վանից։ Սակս սոյնոյ հարկաւոր պարտաւորութեան տեսանելի է ի կանոնս սրբոյն Սահակայ Պարբեւին, զորոց լլմամբ խօսի. եւ զայլ կանոնս՝ յատուկ ազգիս ժողովոց։

Բ.

Կարգեսցեն զոմն ի ծառայութիւն սրբոցն. որ որպէս ըստ արժանոյն պաշտեսցէ զնոսաւ րուրմամբ խնկոց՝ եւ լուցմամբ մոմոց, նմանապէս եւ ուխտաւորաց նուէրս նա ընկալցի, եւ զարկղ ինչ սահմանեալ՝ ի նմա արկցէ, եւ յամէս յամիս Սրբազան Առաջնորդին եւ կամ ի նմանէ կարգեալ յաջորդին տուցէ, եւ զնոյնոյ որքանութիւնն ի յիշատակարանս զրեսցեն։ Եւ երբ ուրուք ի վերայ հիւանդաց խնդրեսցեն, նմանապէս նոյն վերակացու սեւազդուին

տարցե. եւ մի լիցի ումեք քանանայի պահել առ ինքն զսրբոց մասն եւ կամ զնշան սուրբ. զի այն արհամարհութիւն է սրբոց. զի յի տան Հօր իմոյ, ասաց Տերն, պարտ է ինձ ազանել: Եւ տուն Հօր նորա է վանքն կամ եկեղեցին, եւ ոչ երէ տուն երկցուն:

Գ.

Կարգեսցե Առաջնորդն յատուկ գանձապետ վանիցն, որ զվերոյգրեալ արդիւնսն եւ զծախսն նա տեսցե. եւ ի լրանալ տարւոյն զհաշիւն տացե Առաջնորդին. եւ երէ Առաջնորդ ի քաղաքի չգտանիցի՝ հոգեւոր Դատաւորացն եւ յաջորդին Առաջնորդի:

Հասի Առաջնորդական եւ այսոյիկ.

Ա.

Նախ՝ զեօրն հանդիսաւոր առուրց պատարագն, այսինքն 1) Ծննդեան. 2) Տեսնընդառաջին. 3) Սուրբ Յարութեանն Քրիստոսի. 4) զսուրբ Հոգեզալստեանն. 5) զՎարդափառին. 6) զսուրբ Աստուածածնայ Վերափոխումն. եւ 7) զսուրբ Խաչվերացն: Ի յորս բէ Սրբազան Առաջնորդն անձամբ իւրով մատուցե զպատարագն եւ քե այլոց հրամայիցե, քե ի քաղաքի լինի եւ քե այլ ուրեք, ում որ ինքն եւ կամ հոգեւոր դատարանն եւ յաջորդն հրամայեսցե՝ պարտին առնուլ զպատարագն սուրբ եւ զարդիւնսն եւ զյիշելիս առ Առաջնորդն եւ կամ ի նմանէ կարգեալ վեքիլին բերել:

Բ.

Երկրորդ, զկտակս, զխոստմունսն եւ զհոգեբաժինս, զպակղրամս, զքառասնիցս, զժամուցս եւ զհասարակաց տունօրհնէք, քե աստ հանդիպի ինքնին՝ եւ քե ոչ, ըստ վերոյ սահմանին յաջորդն նորին պարտ է օրհնել խաչիւ եւ աւետարանաւ եւ բորվառաւ ի դիմաց Սրբազան Առաջնորդին, եւ զարդիւնսն ըստ Առաջնորդական արդեանցն՝ զրել ի զիրս յիշատակաց:

Գ.

Երրորդ, զսրբաղրամս քաղաքացոց, զոր շնչաղրամ կոչեմք, որ ամ յամէ հարկ եւ պարտաւորութիւն է հասարակ ժողովրդեանն, իւրանջիւրքն ըստ կարողութեան պարտին տալ ի յաշնանամտին: Այս վերոյգրեալ կարգս ամենայն ուրեք գտանին, ի քաղաքս եւ ի գիւղորայս Հայոց յաշխարհին, եւ աստ եւ ի Հաշտարիսան եւ ի Ղզլար եւ այլ ուրեք: Սակս վերոյ սրբաղրամին՝ երէ Առաջնորդն իցե ի քաղաքի, ծանուցումն առնելոց է եւ զոք կարգելոց առ այն զօրծ՝ որ ժողովեցեն: Իսկ երէ ի քաղաքի չլինիցի, դատաւորքն հոգեւոր պարտին հրաման հանել ի յեկեղե-

ցիսն, եւ զաւագ քանանայն իւրաքանչիւր եկեղեցոյ ընդ երեցփոխին նոյնոյ եկեղեցոյ կարգել, որ իւրաքանչիւր եկեղեցոյ ծովս, իւրաքանչիւր քանանայք ժողովեալ տարցեն առ Առաջնորդն եւ կամ ի նմանէ կարգեալ յաջորդն. որ մեծ արդիւնք Առաջնորդին եւ կառավարութիւն նորին սովաւ պարտի լինել: Նաեւ քանանայից կողոպուտն եւ զրեանքն:

Դ.

Չորրորդ, եկամուտ վաճառականաց տնօրհնէքն եւ ամենայն հոգեւոր արդիւնքն եւս՝ Առաջնորդին են, որպէս ի կոնդակս Սրբազան Կարողիկոսացն երեւի, զոր տունեալ են մեզ վասն Առաջնորդութեան, եւ զայսոսիկ նաեւ ի նոսա արձանացուցեալ:

Ե.

Հինգերորդ, ըստ կանոնական հրամանի, որպէս եպիսկոպոսունքն Սրբազան Կարողիկոսին, նմանապէս եւ քանանայք՝ եպիսկոպոսին իւրեանց պարտին ընծայարեր լինել: Մեք սահմանեցաք իւրաքանչիւր տարւոջ տացեն իւրաքանչիւրքն յատուկ յատուկ տասն տասն ուսուլի. եւ ի բուհս սկսեալ՝ մինչեւ ՌէձՁե բիւն, շնորհեցաք վասըն աղքատութեան իւրեանց: Չկնի լրանալոյ վերոյ բուին, որ է հինգ տարին, տացեն զսահմանեալ հարկս եպիսկոպոսին իւրեանց, որպէս եւ զրեցաք:

Քանանայից ընծայն որ ի սոյն հինգերորդ կանոնս գրեալ եմ, յաւիտեան շնորհնցի. մի՛ ոք իշխեսցե առնուլ ինչ:

ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ:

Զ.

Վեցերորդ, պարտաւորի Առաջնորդն ունել յատուկ զիր յիշատակի անձնական արդեանց իւրոց, որ զկնի մահուան իւրոյ մի ոք կարծեսցե վասն նորա իրր քե վանից ինչքն սեպհականեալ իցե անձին իւրոյ. տեսեալ զտէփտեր նորին, ամաչեսցեն չարախօսքն: Եւ իւր ամենայն ուտելին եւ ըմպելին եւ զգեւելին՝ ի վանից արդեանցն պարտի լինել, որպէս ամենայն կանոնքն ուսուցանեն. նմանապէս եւ սպասաւորաց իւրոց: Զի վանից տէրն եւ կառավարն ինքն Առաջնորդն է: Բայց որպէս ի պակասիլ արդեանցն՝ հարկաւորի զպակասութիւնն իւր իշխանաց ծանուցանել առ ի լցուցանել, նմանապէս եւ իշանելն զվանքն եւ կամ զանձն իւր՝ ոչ առնե անդեպ ծանուցանել երեսելի իշխանացն:

Նուաւտ Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Ռուսաց երկրի ամենայն Հայոց Ազգին, եւ Հիմնադիր նորաշէն քաղաքիս Նախիչեւանայ: